

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Ole Vind

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Krønike-Riim til Børne-Lærdom med Indledning og Anmærkninger

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Tilblivelsen
- 2 Baggrund: Grundtvigs og samtidens undervisning i verdenshistorie
  - 2.1 Læreplaner og læringsmål
  - 2.2 Poesi og historie
- 3 Inspiration fra forlæg
  - 3.1 Middelalderens rimkrøniker
  - 3.2 Den danske Rimkrønike
    - 3.2.1 Monologformen
      - 3.2.1.1 Hvem taler?
      - 3.2.1.2 Hvad taler de om?
      - 3.2.1.3 Hvordan taler de?
    - 3.2.2 Metrisk inspiration
- 4 Anmærkningernes anliggender
- 5 Efterliv
  - 5.1 Bogmarkedet
  - 5.2 Børnenes og huslærernes dom
  - 5.3 To akademiske anmeldelser
  - 5.4 Sammenfatning og udblik
- 6 Anvendt litteratur

1 Tilblivelsen

Krønike-Riim til Børne-Lærdom fra 1829 kan ses som det kombinerede resultat af tre

tilløb. Allerede i 1808-1810 begyndte Grundtvig at skrive på en lærebog i verdenshistorie for elever i den lærde skole (gymnasiet), som han underviste i faget. Denne lærebog skulle ledsage den tidstavle af Friedrich Strass, der omtales i fortalen til *Krønike-Riim* (Strass 1803a; Grundtvig 1829a, s. IV, XIX). Manuskriptet udviklede sig imidlertid i en anden retning. Udviklingen er beskrevet af William Michelsen (1956).

Et andet, langstrakt tilløb begyndte i 1815, hvor Grundtvig fordybede sig i *Den danske Rimkrønike*, en danmarkshistorie på vers fra midten af 1400-tallet. Han foreslog i 1817 at fortsætte værket. I 1826 digtede han i rimkrønikestil om danske emner og udgav tre digte om *Kong Harald og Ansgar* (se [indledning hertil, afsnittet "Rimkrøniken som forbillede"](#)). To år efter, i 1828, bearbejdede Grundtvig sin bibelkrønike, der i 1814 var skrevet i ren prosa. I en ledsagende artikel forklarede Grundtvig, hvorfor han havde tilføjet digte. Han ønskede at "gøre gode Rim-Krøniker til Skole-Brug" ud fra den overbevisning, at "man lærer lettere Vers end ubunden Stiil" (Grundtvig 1828, s. 145).

Grundtvigs tredje tilløb til at føre sin plan ud i livet var, at han i 1828 begyndte at undervise sine børn i historie (Bugge 1978, s. 42, 48). Samme år forberedte han en studierejse til England for at undersøge angelsaksiske håndskrifter. Forberedelserne gav ham i *Krønike-Riim* anledning til at betone angelsaksernes rolle i verdenshistorien og revurdere Englands betydning (Vind 1999, s. 172-181).

Krønike-Riim blev formentlig skrevet i anden halvdel af 1828 i Grundtvigs vante høje tempo. Værket var afsluttet den 20. december, og fortalen er dateret 27. december.

2 Baggrund: Grundtvigs og samtidens undervisning i verdenshistorie

Grundtvigs mest originale pædagogiske bidrag findes i de højskoleskrifter, som han udgav fra 1836 og frem. I de forudgående årtier er det ikke så givtigt at søge efter meget originale bidrag. Det giver det mere mening at betragte Grundtvigs bidrag i lyset af samtidens debat om pædagogiske reformer. Med hensyn til historieundervisning har man et rimeligt udgangspunkt i den *Underviisnings-Plan*, som den statslige styrelse fremlagde i 1805, og i den modificerede læreplan, der blev foreslået af historielæreren H.A. Kofod i 1816 (Berg 2018, s. 217-219).

2.1 Læreplaner og læringsmål

Verdenshistorie var et hovedemne i de lærde skoler, der forberedte drenge fra 10 til 16 år til universitetet. Grundtvigs metode til at undervise i verdenshistorie gik ud på gradvist at øge kompleksiteten og i detaljegraden, hvilket stemte overens med både anbefalingerne fra 1805 og 1816 og med samtidens lærebøger (Brendecke 2007, s. 496 f.). Grundtvigs tredelte læreplan sammenlignes i det følgende med de nævnte læreplaner:

1. Læreren begyndte med en mundtlig fremlæggelse af de "store Omskiftelser Verden har lidt" i historisk tid (Grundtvig 1829a, s. IV). Oversigten på side VI

til XIX i *Krønike-Riim* er lige så kort som lignende indledninger i verdenshistorien (f.eks. Strass 1803b). Grundtvigs kombination af historie og geografi passede godt til den lærde skole, hvor kort og tidstavler også var i brug (Kofod 1816, s. 423).

2. Krønikerimene udgjorde Grundtvigs andet trin, der gentog kendt stof og tilføjede nyt med uddybende anmærkninger (Grundtvig 1829a, s. XIX). Elevernes selvstændige læsning og recitering af Grundtvigs digte kan sammenlignes med brugen af mundtlige oplæg i den statslige *Underviisnings-Plan* fra 1805 (Berg 2018, s. 218 f.). Kofod anbefalede også et udvalg af “Begivenheder, der fængsle Phantasien” (1816, s. 418). Hans samling af *Historiens vigtigste Begivenheder, fragmentarisk fremstillede for Begyndere* (1808) minder om Grundtvigs *Krønike-Riim*, for så vidt de begge præsenterede små afrundede helheder.
3. Grundtvigs tredje og mest omfattende trin var “en prosaisk Oversigt af Universal-Historien” i tre bind (Grundtvig 1829a, s. XIX f.). Denne *Haandbog i Verdens-Historie* var længe undervejs. Også her fremhævedes den “mundtlige Meddelelse, der ene kan gøre Underviisningen frugtbar” (Grundtvig 1833-1856, bind 1, s. XI). Et nyt og alment anerkendt læringsmål i denne fase var forståelsen af større sammenhænge. Mens Grundtvig fandt sammenhængen i sin spekulative historiefilosofi, gik reformplanerne i dybden med periodisering, internationale forbindelser og en sammenligning af samtidige udviklingsstadier. I det sidste år skulle eleverne forberedes til den omfattende afgangsprøve i paratviden om årstal og kongerækker.

Grundtvigs læreplan adskiller sig hovedsageligt fra de tidligere reformplaner gennem den høje grad af mundtlighed og den anden fases poetiske præg. De nævnte reformer blev dog kun realiseret af få prestigefyldte skoler. Landets øvrige lærde skoler fastholdt det traditionelle terperi. Med hensyn til disse skoler har Grundtvig helt ret i at karakterisere sin plan, som “en Lære-Maade, der ikke er den sædvanlige” (Grundtvig 1829a, s. III).

2.2 Poesi og historie

De lærde skoler var blevet reformeret grundlæggende i 1775 og 1805-1809. I kølvandet på reformerne havde flere foreslået at give digte en større plads i historieundervisning med tre formål. For det første kunne det være “en behagelig Afvexling” at recitere og synge om vigtige begivenheder (Kofod 1816, s. 421). For det andet gjaldt historieskrivning endnu som en kunst, så her øvede man også den gode stil og højnede elevernes smag for den hjemlige og fremmede litteratur (Kofod 1816, s. 431 f.). For det tredje skulle historieundervisningen fremme patriotismen hos de kommende embedsmænd og demonstrere dyders og lasters betydning for rigernes fremgang og forfald (Feldbæk 1992, s. 290-297). Ifølge Kofod var undervisningen i fædrelandshistorien blevet beriget af Rahbeks samling *Danske og Norske historiske Mindesange* fra 1810, og han ønskede sig “en Samling for de andre store Begivenheder i Historien, skiøndt dette vilde have adskillige Vanskeligheder” (Kofod 1816, s. 422; Rahbeks samling er beskrevet i [indledningen til “Kommer hid, I Piger](#)

[smaae!”, afsnit 6.1\).](#)

Der var altså interesse for historiske digte, men mangel på brugbare læsebøger. Grundtvigs *Krønike-Riim* egnede sig i førsteudgaven kun til recitering, og digtene blev først mere sangbare i andenudgaven fra 1842 (Bugge 1978, s. 42 f.).

Værkets særpræg ligger både i den uvante rimkrønikestil og i Grundtvigs historiesyn. Hertil hører hans syn på poesiens forhold til historie. Ved opslagsordet “Poesi” beskrev Grundtvig begrebets etymologi og væsen og gav derefter sin definition: “det er Skabelse af Billed-Legemer, hvori det Aandelige, som er usynligt i sig selv, kan betragtes i en Lignelse med Liv og Lyst” (Grundtvig 1829a, s. 157). At det åndelige kunne bestå “deels af den hele Histories og deels af de enkelte Tiders og Slægters *Aand*”, slog han fast i en tidligere programmatisk artikel (Grundtvig 1816b, s. 240). En anden artikel forklarede to yderligere præmisser: At danskerne af alle folk havde størst sans for historie, og at denne sans blev udtrykt i folkeviser og rimkrøniker (Grundtvig 1816a, s. 24). Opgaven for *Krønike-Riim* var dermed at ramme rimkrønikestilen og finde de sindbilleder, der bedst indfangede folkeslagenes ånd og sammenfattede deres historie.

Denne tilgang til poesi og historie er kompleks, men også veldokumenteret og udforsket (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 58 f., 171-176; Auken 2005, s. 511-518). Inden udgivelsen af *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst* i 1832 var Grundtvigs mest konsekvente udredning af poesiens betydning for historien en utrykt afhandling fra 1822, der først blev trykt længe efter hans død med en oplysende indledning. Deraf fremgår også betydningen af den billedrige angelsaksiske digtning (Grundtvig 1985; Vind 1999, s. 124-133).

Eksempler fra tre digte illustrerer ‘sindbilledsprogets’ brug i 1829. At den sande poetiske kerne står over faktisk pålidelighed ses bl.a. i digtet om “Knud den Store” og det umulige i at stoppe tidevandet. Dette er et af flere krønikerim om grænserne for jordisk magt, men Grundtvig betegner senere beretningen om Knud den Store som et smukt sagn og intet mere (Grundtvig 1833-1856, bind 2, s. 298). Sagnet om Skefs fødsel på Noas Ark anså Grundtvig på lignende vis for et faktisk helt “forfeilet”, men alligevel rammende “Grund-Billede” på Englands forbindelse til havet. England indså selv dette træk af sin folkeånd “i Speilet [...] paa skyhøi Bølge” (Grundtvig 1829a, s. 116). Spejlingen i havet er hos Grundtvig et typisk billede på en historisk-poetisk erkendelse af grundlæggende, åndelige sandheder (Toldberg 1950, s. 61-67). Målet med erkendelsen var forstand på menneskeheden åndelige udvikling gennem dets levnedsløb, verdenshistorien: “Livets Speil er Levnets-Løbet,/ Viisdom er Forstand derpaa” (Grundtvig 1829a, s. 121). Derudover skal læserne af *Krønike-Riim* erkende, at en slumrende folkeånd kan vækkes. I 1828 var den igangværende Græske Frihedskrig beviset *par excellence*, og “Grækenland” proklamerer således i strofe 15: “jeg staaer op af Døde!” (Grundtvig 1829a, s. 19). Grundtvigs historisk-poetiske program havde også folkelig vækkelse til formål, og dette program skelnes fra andre historikeres spildte forsøg på at fremmane de afdøde heltes ånder, skyggerne (s. 76, 79, 164).

Grundtvig slutter sin fortale ved at betegne *Krønike-Riim* som “den eneste i sit Slags”

(s. XX). Dette er korrekt i fortalens snævre danske sammenhæng. Man bør dog nævne den omfattende brug af rim i mange tyske lærebøger i verdenshistorie. De blev bl.a. skrevet af pietistiske forfattere ud fra samme hensyn til elevernes fantasi og hukommelse (Steiner 2008, s. 177, 234). Grundtvig nævner ikke den pietistiske parallel, men han har formentlig senest lært den at kende i begyndelsen af 1828. En dansk lærer fra den pietistiske brødremenighed, Niels Johannes Holm, udgav i Norge et læredigt på dansk, hvor Jerusalem i 46 strofer genfortæller sin historie og derigennem bibelhistorien. Holm opfordrede i den trykte tilegnelse samtidig Grundtvig til at udgive en hel rimet fortælling af Jesu liv og sendte ham bogen med en personlig tilegnelse. I fortalen berettede Holm desuden, at han også “i Verdenshistorie” lod “baade Personer og Byer fortælle deres Skjebne paa Riim” (Holm 1827, s. 2 f., Holdt 1937, s. 105, 201-203, 362).

3 Inspiration fra forlæg

3.1 Middelalderens rimkrøniker

Grundtvigs verdenshistorier inddrog alle digtningens historie, og hans afhandling fra 1822 afklarede forholdet mellem de to discipliner (Grundtvig 1985). I *Krønike-Riim* fremhæves ikke blot den angelsaksiske digtning, men også rimkrønikerne. Rimkrønikegenren spores tilbage til Waces *Roman de Brut* og *Roman de Rou* fra midten af 1100-tallet (Grundtvig 1829a, s. 164 f.). Grundtvig nævner også Hans Sachs' mestersange (s. 73, 160), og han værdsætter det skotske epos *The Bruce* (1376) af John Barbour mere end de i udlandet langt bedre kendte værker af Walter Scott og den fiktive skjald Ossian (s. 121 f., 149, 154 f.). Lovprisningen af middelalderlige rimkrøniker udbygges i *Haandbog i Verdens-Historien* (Grundtvig 1833-1856, bind 2, s. VIII, 220 f., 280, 283, 376).

3.2 Den danske Rimkrønike

Grundtvig havde efter eget udsagn i 1834 læst *Den danske Rimkrønike* over 200 gange, tiere end selv Bibelen (Toldberg 1954, s. 60). Han skrev i al fald ofte om værket, senest i 1826. Den stilistiske inspiration slår både igennem i monologerne og i metrikken.

3.2.1 Monologformen

Et særkende ved *Den danske Rimkrønike* er, at hver konge selv fortæller sin historie. Monologformen findes i 50 af Grundtvigs 52 digte. De to undtagelser er “Karl den Store” og “England”. I de 50 monologer er det især værd at bemærke, hvem Grundtvig lader tale, hvad de taler om, og hvordan de taler.

3.2.1.1 Hvem taler?

Den danske Rimkrønike dækkede hele kongerækken, men det kunne af gode grunde ikke lade sig gøre i en verdenshistorisk lærebog. Alligevel er det påfaldende, hvor få herskere der optræder i *Krønike-Riim*. Grundtvig udvalgte de allervigtigste herskere samt skikkelser som Kroisos og Nero, hvis levnedsløb illustrerer almene moraler. Dette udvalg gav ordet til talere, der ikke optræder *Den danske Rimkrønike*. Lande og

floder kommer til orde sammen med folkeslag og personificeringer som “John Bull”, “Paven i Rom” og “Den Christne Tro”. Den tematiske udvidelse afspejler Grundtvigs interesse i geografiens, folkeåndens og kristendommens betydning for historiens forløb.

Talerækken er kronologisk, for så vidt som talere med en antik relevans optræder før talere af mere moderne relevans. Ved de geografiske enheder og andre upersonlige talere gælder det dog, at de beretter om lange forløb, ofte fra de ældre tider helt indtil nutiden. For antikken hævder *Krønike-Riim* den fortsatte didaktiske relevans af de fire verdensriger omtalt i Daniels Bog, her kaldet Den Assyriske Magt, Perser-Magten, Græker-Magten og Romer-Magten. De flankeres af floder, herskere og hovedstæder fra Nærorienten.

“Romer-Magten” på otte sider er samlingens længste digt, og emnet uddybes i digtene om fire kejsere samt pavemagten. Grundtvig fastholder sit negative syn på romernes tredobbelte verdensherredømme gennem Det (Vest)romerske Rige og dets to arvtagere: pavemagten og Det Tysk-Romerske Rige (Lundgreen-Nielsen 1993, s. 269-271). Vægten lægges på romernes ensidige verdensklogskab og dens skadelige indflydelse gennem pavemagten og det latinske sprog. Den lange taletid og digteriske kompleksitet kendetegner også det andet område, der optog Grundtvig meget i disse år: England. Det er et af de få lande, som får en mere positiv nyvurdering (Michelsen 1955; Grell 1992, s. 29-32).

“Middelhavet” og “Østersøen” udpeges i indledningen til de afgørende kulturkredse. De får hver sit digt (nr. 2 og 24), og således deles samlingen i to. Fremhævelsen af Nordens verdenshistoriske betydning er Grundtvigs særkende. Som man ser af de respektive digte, spiller Sverige en mindre rolle end Norge, England og selv Tyskland for Grundtvigs syn på Norden. Angelsakserne får en anderledes central placering i verdenshistorien takket være både kristningen af “Norden i det Hele” og deres billedrige digtning og levende folkeånd (Grundtvig 1829a, s. 59 f.; Vind 1999, s. 313-320).

Øvrige europæiske stormagter og herskere optræder, hvis de enten er for vigtige til at blive forbigået eller tjener til at knytte digtene sammen til en fortløbende historie. Kristendommens betydning for historiens gang understreges på ny i digtet “Den Christne Tro”, der fremhæver forskellen mellem det jordiske og det himmelske rige. Historiens ende markeres gennem udblikket på de dødes opstandelse og Jesu genkomst i slutningen af både dette digt og digtet “Jerusalem” (Vind 1999, s. 415 f.).

De 52 monologer gjorde eleverne bekendt med de vigtige egne, riger og herskere samt folkeslagene, og ikke mindst, deres folkeånd. Talerrækken lagde dermed grundlaget for det tredje undervisningsforløb, der knyttede folkeslagenes historier sammen til en skildring af sammenhængen i verdenshistorien og menneskehedens bestemmelse på jorden.

3.2.1.2 Hvad taler de om?

Krønike-Riim gentager *Den danske Rimkrønikes* brug af værdidomme. Grundtvig

nævner den ligeså fyndige og værdiladede historiker Tacitus som forbillede (s. 73) og forsvarer den ældre didaktiske tradition for at fremhæve dyder og lasters betydning for verdenshistoriens gang.

Afsløringen af “Romer-Magtens” fortsatte herredømme gennem det latinske sprog er typisk for Grundtvigs åndshistoriske udlægning. Ved “Græker-Magten” skelnes Alexanders kortvarige storrig fra grækernes langvarige åndelige indflydelse. Monologernes øvrige lange linjer fremhæver ligeledes rigernes forgængelighed og folkeåndernes veksel mellem liv, søvn og vækkelse.

De lange tidsrum adskiller sig fra megen samtidig historisk digtning og undervisning. H.A. Kofod appellerede til fantasien gennem personer eller begivenheder (Kofod 1816, s. 418 f.). Kun to af Grundtvigs krønikerim begrænses til en episode, nemlig Knud den Store og tidevandet samt Alpernes beretning om grundlæggelsen af Det Schweiziske Edsforbund i 1291. De mange langtrukne nationale linjer rummer også talrige forbindelser landene imellem. Fønikerne fra digtet “Libanon” optræder eksempelvis også i “Spanien” og “Engeland”.

Den åndshistoriske fokus indebærer også et fravalg af de tekniske opfindelser, som i tidstavlerne udgjorde den civilisatoriske fremgang og verdenshistoriens sammenhæng (se [indledningen til Tidens Ström, afsnit 4.2](#)). Opfindelser nævnes kun ved “Italien” (kompasnålen i str. 6 og på s. 137) og “Tyskland” (versafsnit 3: krudt og bogtryk), men begge monologer giver mere plads til digtekunsten.

3.2.1.3 Hvordan taler de?

Værdidommene i *Den danske Rimkrønike* udtrykkes ofte i ordsprog. *Krønike-Riim* gentager udtryksmåden, men varierer den hos skurke som Harald Hårderåde og især Nero. Neros monolog vender velkendte ordsprog på hovedet, og derved lægger Grundtvig ham ord i munden, der undergraver påstandene. I det hele taget er der langt flere skurke end helte i denne talerrække.

Udtryksmåden karakteriserer taleren i disse monologer, ligesom i tidligere (se [indledningen til Kong Harald og Ansgar, afsnittet “Monologform”](#)). Nederlænderne bruger profitorienterede, selviske fraser, spanierne taler med stolthed osv. Når talerens fjender kommer til orde, fælder de ofte modsatte domme. Sådanne sidestik og humoristiske replikskifter er i al fald mere livlig læsning end de entydige værdidomme i Grundtvigs historiske prosa.

Omkvædene og brugen af gennemgående poetiske billeder øger sammenhængen i de enkelte monologer, men det kendetegner også Grundtvigs øvrige digtning snarere end forbilledet, *Den danske Rimkrønike*.

3.2.2 Metrisk inspiration

Med til den skitserede udtryksmåde hører brugen af rytme og rim. Grundtvig havde i 1826 fremhævet tre metriske kendetegn ved de stikiske versafsnit i *Den danske Rimkrønike*. 1) Rytmen er taktfast. 2) Tre rimskemaer dominerer hver sit eget afsnit, der er adskilt af rimbalker (skillevægge). 3) Disse tre rimskemaer er a) parrim med

tryksterke (mandlige) udgang; b) krydsrim med konsekvent vekslen mellem tryksterke og tryksvage (kvindelige) udgang; og c) sekslinjede parrim med tryksterk udgang omgivet af et klamrerim med tryksvag udgang (Grundtvig 1826a, s. 108-110; Toldberg 1954, s. 67).

De tre træk fra *Den danske Rimkrønike* genfindes i nogen grad i Grundtvigs *Krønike-Riim*, men hans digtsamling er ikke nogen pastiche. Strofernes antal overgår således de stikiske versafsnit i rimkrønikestil, og Grundtvig benytter også andre rimskemaer, bl.a. hans foretrukne syvlinjede balladestrofe med et urimet slutvers (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 405 f.; Fafner 2000, 267 f.: Lutherstrofen). Imidlertid er de enkelte rimskemaer i *Krønike-Riim* til en vis grad også grupperet i afsnit ligesom i *Den danske Rimkrønike*. Ligeledes veksler krydsrimene næsten alle konsekvent mellem tryksterke og tryksvage udgange (undtagelsen er digtet "Italien"). Klamrerim som i rimskemaet nævnt ovenfor findes i "Friedrich den Eneste" og i udvidede varianter i "Knud den Store", "Harald Haarderaade" og "Gustav Adolph".

I "Angel-Sachserne" udvides den syvlinjede balladestrofe med et metrisk træk, der passer glimrende til emnet, nemlig stavrimene fra angelsaksisk digtning. Disse parvise konsonantrim på begyndelsesbogstaverne bruges i tretten ud af fjorten strofer. Undtagelsen er den næstsidste strofe, der netop også beklager, hvordan den angelsaksiske folkeånd i nyere tid "Slumred i det Hele!" (Grundtvig 1829a, s. 61).

4 Anmærkningernes anliggender

Anmærkningerne (s. 136-167) forklarer egennavne og udvalgte nøgleord. Fortalen anbefaler at anvende dem til eksamination (s. XIX), men deres pædagogiske værdi er begrænset. Selv en sympatisk anmelder vurderede, at de hverken er "tilstrækkelige til at forklare de [...] ubekjendte Sager eller [...] tydeliggjøre de stundom temmelig individuelle Beskuelsesmaader" ("[Anmeldelse af] *Krønike-Riim* [...]" 1830, s. 375). En dybere fornuftsmæssig forståelse af *Krønike-Riim* kræver yderligere viden. Den meddeles i vid udstrækning i de efterfølgende tre håndbøger i verdenshistorien.

5 Efterliv

Krønike-Riim var henvendt til dem, "der ellers læser mine Bøger" og delte Grundtvigs opfattelse af historiens altafgørende rolle (Grundtvig 1829a, s. III). Det overrasker ikke, at Grundtvigs tilhængere reagerede anderledes på værket end anmelderne i to akademiske tidsskrifter. Værkets efterliv blev dog også præget af en tredje gruppe, køberne.

5.1 Bogmarkedet

Købernes reaktion spores gennem genoptryk og illustreres af pæne avisomtaler den 17. marts 1829 i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* (s. 350) og *Morgenbladet* i Norge (s. 4). Inden årets udgang var prosainledningen udkommet separat under titlen *Historisk Børne-Lærdom*, ledsaget af Grundtvigs tidstavle, *Tidens Ström* (Grundtvig 1829b hhv. 1829c). Disse to læremidler blev reviderede og genoptrykt hhv. syv og fem gange i Grundtvigs levetid. Til sammenligning blev krønikerimene kun udgivet én

gang til, i 1842. Det viser klart, at læserne foretrak den enkle prosa frem for den komplicerede digtning.

5.2 Børnenes og huslærernes dom

Grundtvig udpeger i en utrykt fortale til førsteudgaven “Børnene selv” til “de eneste Recensenter, jeg frygter, og for hvis Dom jeg ydmyg bøjer mig” (Grundtvig 1875, s. X). Grundtvig var begyndt at afprøve rimene på sin ældste, seksårige søn, Johan, og lillebroren Svend på fire. Troen på, at “livlige Børn, som holdes til at læse med Efter-Tanke, derved kan lære sig selv Endeel med lidt Umage” blev ganske vist opfyldt af den poetisk anlagte Svend (Grundtvig 1829a, s. XIX). Prisen var stille læsning i timevis, udenadslære og lussinger, hvis sønnerne ikke huskede lektien (Johansen & Høirup 1983, s. 143-148).

Hjemmeundervisningen bredte sig blandt Grundtvigs venner, som beskrevet i indledningen til *Historisk Børne-Lærdom* ([afsnit 7.1](#)). Huslærerne vurderede imidlertid krønikerimene meget forskelligt. Ludvig Christian Müller så sig ikke i stand til at undervise ud fra dem (Grundtvig 1920, s. 7, 24, 185). Christian Sigfred Ley var derimod begejstret for “Billederne af For-Tidens Menneske-Liv”. Digtenes “slaaende Danske Ord” var nemme at huske, og selv hvis de små på dette undervisningstrin ikke begreb “tiende Parten af hvad de lærer [...] saa vil Alt med Tiden klare sig for dem, og hver nyde som han næmmer” (Ley 1835, sp. 744).

5.3 To akademiske anmeldelser

De to akademiske anmeldelser gennemgås ikke kronologisk, men efter deres virkning. Den korte anmeldelse fra midten af 1830 var mest positiv, men havde mindst indflydelse på Grundtvig og samtiden.

Anmelderen i *Dansk Litteratur-Tidende* fandt, at forfatterens hensigt om at forkaste udenadslære var prisværdig, og at digtoplæsning var et godt alternativ (“[Anmeldelse af] Krønike-Riim [...]” 1830, s. 375). Han bifaldt det tredelte mål, om at “skildre Fortiden” således, at man “paa eengang underholde Phantasien” med livlige scener, “røre Hjertet og vække Begejstring” gennem de ædle skikkelser, og endeligt “interessere og oplyse Forstanden” ved forklaring af begivenhedernes sammenhænge og indflydelse på folkeslagene (s. 370). Den skolekyndige anmelder uddybede terperiets skadelige virkninger. “[D]e unge Mennesker forberedes mere til een og anden Examen, end for Livet” (s. 371), og de “gjentog mekanisk hvad der intet Indtryk havde gjort paa deres Indbildningskraft” (s. 372).

Grundtvigs udførsel af ideen fik et betinget bifald. “[D]e fleste af disse Riim ville være fornøielige for opvakte Børn at læse, lette at lære og vanskelige at glemme, forudsat at de kunne bringes til nogenlunde at forstaae deres mangfoldige Hentydninger” (s. 374). Denne forudsætning var desværre ikke opfyldt. I den nuværende form ville børn, “selv under en dygtig Mands Veiledning”, næppe fatte hentydningerne (s. 375).

En mere kritisk anmeldelse udkom i *Maanedsskrift for Litteratur*, der er blevet betegnet som et meget akademisk tidsskrift, skrevet af professorer for de intellektuelle (Jørgensen 1994, s. 56). Med 22 sider har anmeldelsen af *Krønike-Riim* den typiske

længde, som tillod dybdegående gennemgange, der skulle højne læsernes kritiske sans for bl.a. de litterære genrers forskellige kvaliteter.

Den pseudonyme anmelder F.C. Petersen var professor i klassisk filologi med speciale i græsk. Hovedpunkterne i hans bedømmelse var:

1) at *Krønike-Rimene* indeholde skønne Digte og skønne Enkeltheder; 2) at deres Aand, Behandling og Form ogsaa i poetisk Henseende har mange og betydelige Mangler; 3) at de til Brug for Børne-Lærdom, og overhovedet som Underviisnings- og Dannelses-Bog for Ungdommen, ere et mislykket Arbeide ([Petersen] 1829, s. 245 f.).

Det er værd at påpege tre træk ved dommene i punkt 2. Fejlene i digtenes ånd skyldtes "Forfatterens fordomsfulde Eensidighed" (s. 230), og Petersen så sig kaldet til at irttesætte tendentiøse skildringer (f.eks. det nyere syn på forholdet mellem græsk og latinsk digtning, s. 238). Mønstrer kendes fra reaktionerne på Grundtvigs tidligere verdenshistorier (se f.eks. [indledningen til *Krønikens Gienmæle*](#)). For det andet diskuteredes problemet i at "frembringe et Værk, der i Indhold og Form skulde være historisk-poetisk tillige" (s. 231). "Historie og Poesie bidrage begge til Ungdommens Dannelse, og den ene understytter den andens Virksomhed; men de bør virke hver for sig, og hver paa sin Maade" (s. 232). Fordelene ved en "simpel historisk Fortælling" (s. 236) fremførte Petersen i kommentarer til Grundtvigs dunkle passager. Ved formen beklagede Petersen især den overdrevne brug af gamle vendinger og ordsprog samt de "urigtige og uskønne" versemaal (s. 243). Han vedkendte dog, at de faste læsere sikkert "ville mene at Forfatterens Stil har en af sine skønneste Prydelser i de her nævnte Mangler" (s. 243).

5.4 Sammenfatning og udblik

Modsat F.C. Petersen tog anmelderen i *Dansk Litteratur-Tidende* altså godt imod ideen om en rimet lærebog i historie. Anmelderne var enige i kritikken af de mange dunkle hentydninger, og de satte begge den æstetiske værdi for voksne læsere langt over den pædagogiske værdi for børn.

I 1832 stødte grundtvigianernes interesse i krønikerimenes holdninger og deres tålmodighed med dens pædagogiske mangler sammen med den akademiske afvisning af begge. Sammenstødet skyldtes en ansøgning om tilladelse til at grundlægge en lærd skole, der anvendte *Krønike-Riim* i undervisningen. Den statslige direktion sendte ansøgningen til bedømmelse hos universitetets professorer, bl.a. F.C. Petersen og andre medlemmer fra redaktionen af *Maanedsskrift for Litteratur*. J.N. Madvig forkastede denne "poetiserende", yderst subjektive fremstilling, og H.C. Ørsted advarede, at:

Grundtvigs Krønikeriim [...] ikke kunne andet end indpræge i Ungdommen falske Forestillinger over Menneskeslægtens Udvikling, en Feil som deres poetiske Fortjenester ikke hæver. Enhver, som ikke er enig med Grundtvig i at holde de mange herlige Mænd, han udskjælder, for Gudsfor nægttere, aandeligt Blinde o. s. v., kan umueligen ønske at hans historiske Fremstillinger skulde bibringes Ungdommen (citeret i Heilesen 1972, s. 33).

Grundtvig overså den positive anmeldelse i *Dansk Litteratur-Tidende*, og afslaget i

1832 blev meddelt ham uden professorernes skriftlige bedømmelser. Han kendte dog Petersens anmeldelse fra 1829 og hæftede sig ved dens bestemte afvisning af digtenes pædagogiske værdi (jf. citat i Grundtvig 1875, s. LIV). Det er ikke undersøgt, hvorvidt afvisningerne i 1829 og 1832 var en medvirkende årsag til Grundtvigs pludselige interesse i voksenundervisningen, som han fra 1836 beskrev i sine højskoleskrifter. I al fald adresserede han ikke sine *Krønike-Rim* fra 1842 til børn, men til ungersvenden og voksne læsere.

6 Anvendt litteratur

- “[Anmeldelse af] Krønike-Rim til Børne-Lærdom” (1830) i *Dansk Litteratur-Tidende*, nr. 24, s. 369-375. København.
- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Berg, Holger (2018: under udgivelse) “Lines in ‘the stream of time’ (Tidens Strøm). A comparison of three chronological charts from nineteenth-century Denmark” i *SpatioTemporalities on the Line. Representations – Practices – Dynamics*, udg. Sebastian Dorsch & Jutta Vinzent, s. 186-225. Berlin, Boston.
- Brendecke, Arndt (2007) “Darstellungsmaßstäbe universalhistorischer Zeit” i *Die Autorität der Zeit in der Frühen Neuzeit*, udg. Arndt Brendecke, Ralf-Peter Fuchs & Edith Koller, s. 491-522. Berlin, Münster, Wien, Zürich, London.
- Bugge, Knud Eyvin (1978) “Grundtvigs bibelhistoriske sange” i *Festskrift til Roar Skovmand 15. juli 1978. Årbog for Dansk Skolehistorie 1978*, s. 36-53. København.
- Fafner, Jørgen (1994-2000) *Dansk vershistorie*, bind 1-2. København.
- Feldbæk, Ole (1992) “Skole og identitet 1789-1848. Lovgivning og lærebøger” i *Dansk identitetshistorie*, bind 2: *Et yndigt land 1789-1848*, s. 253-324. København.
- Grell, Helge (1992) *England og Grundtvig. Grundtvigs møde med England og dets betydning for hans forfatterskab*. Århus.
- Grundtvig, N.F.S. (1812) *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816a) “Om dansk Poesi, Sprog og Historie” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 16-35. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) “Om historisk Vidskab eller: om Krønikens Begreb” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 218-243. København.
- Grundtvig, N.F.S (1826a) “Om den gammeldanske Rim-Krønike” i *Nyt*

Aftenblad, nr. 13, 1. april, s. 105-110; nr. 15, 15. april, s. 121-125; nr. 16, 22. april, s. 129-132; nr. 17, 29. april, s. 137-141; nr. 18, 6. maj, s. 145-150. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1826b) *Kong Harald og Ansgar. Rim-Blade af Danmarks Kirke-Bog til Jubel-Aaret*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1828) "Studier til en bibelsk Rimkrønike" i *Theologisk Maanedsskrift*, nr. 13, s. 145-181. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829a) *Krønike-Riim til Børne-Lærdom med Indledning og Anmærkninger*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829b) *Historisk Børne-Lærdom*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829c) *Tidens Ström eller universal historisk Omrids*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1833-1843; 1833-1856) *Haandbog i Verdens-Historien. Efter de bedste Kilder. Et Forsøg*, bind 1-3. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842) *Krönike-Riim til Levende Skolebrug med Oplysninger*, 2. rev. udg. [1829]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1875) *Krönike-Rim til levende Skolebrug, med Indledninger og Oplysninger*, udg. Svend Grundtvig, 3. udg. [1829]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1920) *N.F.S. Grundtvigs Breve til hans Hustru under Englandsrejserne 1829-1831. Udgivne af deres Børnebørn*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1985) *Blik paa Poesiens Historie og Bernhard Severin Ingemann. Manuskript i Grundtvig-arkivet Fasc. 175.1, fra 1822*, udg. Flemming Lundgreen-Nielsen. København.
- Heilesen, Henning (1972) "Et forslag til en grundtvigsk lærd skole 1832" i *Grundtvig-Studier* 1972, s. 23-39. København.
- Holdt, Jens (1937) *Niels Johannes Holm 1778-1845. Et Blad af Brødremenighedens Historie*. København, Bergen.
- Holm, Niels Johannes (1827) *Jerusalems Krønike i Riim for Børn, til Hjælp i den bibelske Historie*. Christiania.
- Johansen, Steen & Henning Høirup (1983) *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig. I Udvalg*, 2. opl. [1948]. København.
- Jørgensen, John Chr. (1994) *Det danske anmelderis historie. Den litterære anmeldelses opståen og udvikling 1720-1906*. U.st.: Frederiksberg.

Kofod, H.A. (1808) *Historiens vigtigste Begivenheder, fragmentarisk fremstillede for Begyndere*. København.

- Kofod, H.A. (1816) "Nogle Bemærkninger angaaende den historiske og geographiske Underviisning i de lærde Skoler" i *Athene et Maanedsskrift*, nr. 7, s. 417-436. København.
- Ley, Christian Sigfred (1835) "Om Skolen" i *Nordisk Kirke-Tidende*, nr. 47, 23. søndag efter trinitatis, sp. 737-747. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1965) *N.F.S. Grundtvig. Skæbne og Forsyn. Studier i Grundtvigs nordisk-romantiske dramatik*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1993) "Kampen om Rom. Romerriget i dansk litteratur 1750-1900" i *Imperium Romanum. Realitet, idé, ideal*, udg. Otto Steen Due & Jacob Isager, bind 3: *Fra Napoleon til EF*, s. 259-298. Aarhus.
- Michelsen, William (1955) "Den unge Grundtvig som kulturpsykolog. Om 'Europa, Frankrig og Napoleon'" i *Grundtvig-Studier 1955*, s. 38-57. København.
- Michelsen, William (1956) *Den sælsomme forvandling i N.F.S. Grundtvigs liv. Studier over tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn*. København.
- *Morgenbladet*, 17. marts 1829. Christiania.
- *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 17. marts 1829. København.
- Petersen, F.C. (under pseudonymet 10/n.) (1829) "[Anmeldelse af] Krønike-Riim til Børne-Lærdom" i *Maanedsskrift for Litteratur*, nr. 2, s. 224-246. København.
- Rahbek, Knud Lyne udg. (1810) *Danske og Norske historiske Mindesange, samlede og med oplysende Indledninger*. København.
- Steiner, Benjamin (2008) *Die Ordnung der Geschichte. Historische Tabellenwerke in der Frühen Neuzeit*. Köln, Weimar, Wien.
- Strass, Friedrich (1803a) *Der Strom der Zeiten oder bildliche Darstellung der Weltgeschichte von den ältesten Zeiten bis zum Ende des achtzehnten Jahrhunderts*. Berlin.
- Strass, Friedrich (1803b) *Überblick der Weltgeschichte zur Erläuterung der bildlichen Darstellung derselben*. Berlin.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.

Toldberg, Helge (1954) "Grundtvig og Den danske Rimkrønike" i *Grundtvig-Studier* 1954, s. 40-95. København.

- *Underviisnings-Plan for de lærde Skoler i Danmark og Norge. Efter Hs. Kongl. Majestæts Befaling affattet af Commissionen for Universitetet og de lærde Skoler* (1805). København.
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København.